

ש א ל ה מ ז.

ועוד אמר הרב ז"ל (הלכות שבת פרק תשעה עשר הלכה ד' ה') צענין הוצאה בשבת אבל האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם מפני שהיא תכשיט ואין דרכו להראות ועוד אמר ז"ל אשה שיצאה במחט נקובה חייבת והאיש פטור ואיש שינא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה וקשיא לי על טבעת שיש עליה 'חותם' דאיש שהתיר ועל מחט נקובה דאיש שפטר ועל מחט שאינה נקובה שחייב ואע"פ שבשיטת רבינו יצחק פאסי ז"ל אמרה וקא מפריש הא דתנן לא תנא אשה בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאת חייבת חטאת ואמר עולא וחילופיהן באיש פריש וחילופיהן אטבעת ומחט כלומר אם ינא האיש במחט שאינה נקובה וטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ואיכא לאקשוי האי מחט שאינה נקובה באיש דקאמר עולא היכי דמי אי דאפקה בידו דכותה גבי אשה מי מיפטרטא היא חייבת והוא חייב ואי על מנחו הא אין דרכו בכך ועד כאן לא קא מחייב גבי טבעת. שאין עליה חותם אלא שפעמים שהאשה נותנת לבצלה בחול טבעת שאין עליה חותם להוליכה אלל אומן ומניחה בחצוצו שנמצאת דרך הוצאתו בכך אבל הכא לאו דרך הוצאתו בכך והוי לה הוצאה כללית יד ופטור. הוא תדע שהוצאה כללית יד היא דהא גבי אשה במחט שאינה נקובה שחליקן למאי חזיא כלומר לאיזה שום תכשיט ולא קאמרי והא הוצאה היא לשון קושיא אלא לשון צעיר לגלוי מילתא ואע"ג דהוצאה כללית יד היא ופטור עליה מעיקרא הלכך ליכא למימר וחילופיהן באיש על המחט שאינה נקובה לחייב איש עליה דומיא דהוצאת אשה ולעולם לא קאמר עולא וחילופיהן באיש אלא על הטבעת כיון ששנינו למעלה אין האשה יוצא בטבעת שאין עליה חותם ואם יצאת אינה חייבת חטאת וסדר תני לא תנא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאת חייבת חטאת אלא עולא וקאמר וחילופיהן באיש כלומר חילוף הטבעות בשיש עליה חותם פטור ובשאיין עליה חותם חייב מפני שהיא משא לו ודרך הוצאה בכך שפעמים האשה נותנת לבצלה ועוד למאי דסליק אדעתין שחילופיהן דקאמר עולא אומת וטבעת מחט נקובה באיש דפטור היכי דמי אי דאפקה בידה בין איש בין אשה חייבין נינהו ואי שתתבה צנגדו ואומן הוא בין איש ובין אשה אומנת חייבין נינהו ואי לאו אומנין פטורין נינהו דאין דרך הוצאה בכך ועל כרחנו מתניתן דקתני לא תנא אשה במחט נקובה אינה אלא באשה אומנת והוא הדין לאיש והאי דקתני אשה משום דתני רישא לא תנא אשה במחט נקובה שרגילה היא בכך להכי תני סיפא מחט נקובה באשה ומה שאמר ז"ל האיש מותר מפני שאין דרכו להראות וכי כל התכשיטין שנאסרו מפני שדרכן להראות הוא והא שרין וקסדא ומגפים שאסורין לאו משום להראות אלא שמה נראה כהולך לקרב הכי נמי בטבעת שיש עליה חותם מפני שנראה כדרך החול שדרכו לחתום דהא לא מיקרי תכשיט דאיש אלא משום שהוא חותם זה ליעיין הכימא רבא במילתא ויורע לן טעמיה ודעתיה יסגי יקריה.

ת ש ו ב ה.

ב'לשון הגמרא יתבאר לך אמת פירוש רבינו ז"ל ולעולם אין אדם יכול לחלוק על אותו הפירוש שאלו היה הדבר כמו שנראה לך דעולא אטבעת בלחוד אמר הכי הוי ליה למימר וחילופה באיש

ברכת אברהם

באים ומדלג אחר הכי חלל וחילופיהן באיש שמע מינה דאטבעת ומחט אחר ולסך שינויא דאמרת וחילופיהן חילוף הטבעות מאי האי כלל דאמרינן בגמרא אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש ולא חזי באשה כל מידי דלא חזי לאשה לא חזי לאיש אי כדשנית הכי הוה ליה למימר עלמא סבר עולא מידי דחזי לאיש וכולי חלל ודאי פירושא דוקא הוא דפרישו ואותן הקושיות שהקשית כולן דחיות הן דקשיא לך לענין מחט שאינה נקובה היכי דמי אי דאפקה לא קשיא באשה שהויתא אותה במחט דרך הכשית ובאיש שהויתא תחובה בצגדו שדרכו להויתא מחט כך והאי כדאיתיה והאי כדאיתיה ודקשיא לך מחט נקובה באיש דפטור היכי דמי כשהויתא בצגדו ואינו אומן דלא חזי ליה ובאשה חייבת ואפילו אינה אומנת שסתם נשים כולן תופרות ודרכן ללכת במחט כך ואינה תכשית להן ושאמרת ועל כרחינו וכולי אינה חלל באשה אומנת אין חלו חלל דברי נביאות היכי תני התנא סתם לא תנא האשה במחט נקובה וכולי ואם יצאת חייבת חטאת ונצוא חנו ונחלוק בדבר בין אומנת לשאינה אומנת ואילו היה כן היכי הוה שחיק גמרא מלפדושי כך ועוד הוה דומיא דטבעת קתני שאין בה חלוקה ואם יש נפש אדם להקשות עלי אם כן למה חלקת באיש בין אומן לשאינו אומן ועולא סתם אומר וחילופיהן באיש נאמר לו לא חלקנו באיש מדעתינו חלל מפני שנתברר לנו בפירוש דאומן דרך אומנתו הוא שחייב אבל שאינו אומן פטור כדתינו לא יצא החייט במחטו וכולי והלכתא כר' יהודה דר"מ ור"י הלכה כר' יהודה אבל באשה לא מצאנו חלוקה דכל הנשים תופרות בין אומנות בין שאינן אומנות ודרכן כן דקשיא לך צענין האיש מותר דטבעת שיש עליה חותם קושיא שלך צנייט על פירושך דשרין וקסדא ומוגפיה תכשיטין הן ואינו כן דלא אשכחן מאן דאמר דכלי המלחמה שהן תכשיט חלל ר' אליעזר ואין הלכה כמותו חלל טעמא דהא מילתא מפני שהוצאת כלים אלו דרך מלבוש לא דרך משוי ומפני זה אינו חייב עליהן חלל פטור אבל אסור חלל חותם תכשיט הוא כדגרסינן רבינא אומר לצדיקין קתני יש עליה חותם תכשיטין דאיש אין עליה חותם תכשיטין דאשה וכל תכשיטין של אשה לא נאסרו חלל משום דשלאפא ומחויא אי נמי נפול ואתיה לאיתוי חותם אין דרכו ליפול ואין דרך האיש להרחות ולפיכך האיש מותר כדאמר ז"ל ללכת בה אליצא דהלכתא.

שאלה יז.

וקשיא לי נמי האי נמי דקא מחייב המצרף את המתכת ואמר ז"ל שהיא תולדת מכסה דאלמא קסבר האי דקא מתריץ רב אדא בר מתנה מתני' מיחס שפינהו אליצא דר' שמעון אע"ג דמנריך מותר דדבר שאין מתכוין הוא ואבוי מתריץ לה אליצא דר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור מכלל שמנריך איסורא דאוריתא הוא והא בפירוש מוקימנא דפרק אחר להם הממונה דנורף דרבנן הוא ואפילו מסוגין דפרק כירה נפקא לן דלאו דאוריתא היא דאמר רב לא שנו חלל הפשיר אבל לגרף אסור ושמואל אומר אפילו לגרף נמי מותר וסלקא חדעתין בלכתחלה פליגי ובמתכוין הילכך מתמנהא ושמואל לגרף לכתחלה מי שרי מהמיהא זו נפקא לן דאיסורא דרבנן הוא דאי איסורא דאורייתא לרב נמי תקשי האי אסור חייב מיצעי ליה ומדתמיהא אשמואל ולא אדר' שמעון מדרבנן הוא ומדשמואל נמי מדאמרי לכתחלה מי שרי מכלל דאי עבד במתכוין פטור ואי מדאוריתא מי שאני לן בין לכתחלה בין דיעבד ועוד דהא בחר דאוקימנא דרב ושמואל בפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון פליגי ואקשינן מהא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים משום שלא יזיקו בה רבים אבל לא גחלת של עץ דאי סלקא דעתא כר' שמעון אפילו של עץ נמי משום דר' שמעון פטור במלכא שחינה צריכה לגופה ומדרבנן הוא דאסר ובמקום היזק רבים שרי לכתחלה כלומר ואי סבר כר' שמעון מאי שנא מתכת מדען אפילו גחלת של עץ איסורא דרבנן הוא ומותר מצעי ליה ואוקימנא דמלכא שחינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה ומשום הכי אסר גחלת של עץ והתיר של מתכת משום היזק רבים ואי סלקא דעת' גחלת של מתכת דאוריתא מאי שנא לר' יהודה מתכת מדען ואי אמרת שלא היתר המתכת חלל משום שאינו מתכוין

ברכת אברהם

מתכוין וכו' שמעון אם כן מהיכן קא יליף רבינא דאיסור שבת במקום היזק רבים מותר אלא לאו דסבירין דלירוק מתכת איסורא דרבנן וכיבוי במתכוין זה הוא צרופו ואע"ג דקא סבר כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הני מילי צמידי דאוריתא וצמידי דרבנן אומר והכל דהיזק רבים הוא שרי לכתחלה ואי סבר כר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואסור מדרבנן הוי ליה למישרי אפילו גחלת של עץ הילכך יליף מינה רבינא דכל איסורי דרבנן דחיון הן במקום היזק רבים.

תשובה

קושיא זו נראה מכללה שלא הפרשת בין כבוי ללירוק דקאמר כיבוי זה הוא צירופו ודבר זה לא יתכן לאומרו אלא בשני תנאים שאין מצוי מהם לא אחד התנאי הראשון שלא יהיה כבוי אלא במים שהוא מנרף ואין הדבר כן, אלא הכיבוי אפשר שיהיה במים או בעפר או בחול וכיוצא בזה ואין העפר ולא החול מנרף והשני שנאמר שכל מתכת שנכבת במים תגיע ללירוק ואין הדבר כן אלא אפשר שיהיה כבוי לירוק לה ואפשר שלא יגיע ללירוק והיכן פריך רב ביבי בענין עשיות של ברזל שמחמין אותן לכהן גדול ביום הכפורים ומטילין לתוכן כוננין דאקשינן והלא מנרף הוא ופריך רב ביבי בר אבוי שלא הגיע ללירוק ופריך אבוי פירוק אחר אפילו תימא הגיע ללירוק ר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר ומפני שאפשר שיגיע ללירוק ואפשר שלא יגיע אמר אבוי ר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר שאין מתכוין מותר שאלו הם כיבוי המתכת לירוק על כל פנים היה אסור ואפילו לר' שמעון דמורה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות הנס כתבאר לך שהלירוק אינו תלוי בכיבוי עד שלא ימנא כבוי אלא בלירוק וכיבוי גחלת של מתכת שאין בו לירוק דרבנן וכיבוי גחלת של עץ דאוריתא לא שרו רבנן לכבותה של מתכת כדי שלא יזקקו בה רבים חבל של עץ דאיסורא דאוריתא לא שרו ונרף המתכת דאוריתא כדגמרינן ממתניתין דמיחא ושקלא וטריא דגמרא בה מומתניתין דאם היה כהן גדול זקן או אסתניס ותירוץ דגמרא דלעולם לא אשכחן תנא דאמר מתכוין ושאינו מתכוין או מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא באיסורא דאוריתא ודקאמרת והא בפירוש מוקיימא צפרק אמר להם הממונה ללירוק דרבנן הוא ולא ידענו אנה הוא אוקיימא זו לא בפירש ולא בסתם שאין צפרק אמר להם הממונה אלא מה שאמרנו והקשיא דאקשינן על אבוי ומי אמר אבוי הכי והתניא בשר וכו' ופריקין הני מילי בכל התורה כולה וכו' ולא ידענו מזה אלא שצירוף דאוריתא כראמרי חבל זה הפירוש שאמרת בפירוש מוקיימא דלירוק דרבנן לא ידעתי ולא שמעתי בלתי היום ואפשר שיש בספרים שלכם גרסאות משונות כמו שיש באילן הפרושים שלכם ודקא קשיא לך אמאי אמרינן בשקלא וטריא דמתניתין דמיחא אסור ולא אמרינן חייב לא קשיא מידי דלא אמר רב איסורא לא בנתנית הוים שיש בהם שיעור לנרף לא במי שנכתבין לנרף עד שיאמר חייב.

שאלה יח.

ועוד קשיא לי מאי דקאמר ז"ל (פרק ח' הלכה ז') החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק ואע"פ שאמר למעלה אין דישה אלא בגדולי קרקע והוא שאמרו חכמים צפרק כלל גדול אמרו בענין פניעת חלזון אמר רבא מאי טעמא דרבנן אין דישה אלא בגדולי קרקע וכי מה הפרש בין דא למפרק והלא הדא הוא המפרק והמפרק הוא הדא ואי משום מפרק הוא דמחייב דהיינו דא אמאי תלינן חיוב חבלה בעור דתנן שמונה שרצים הן החובל בהן חייב ואמרי עליה מדקתני החובל בהן חייב מכלל דאית לה עור ואי מפרק הוא אמאי איריא שיש להן עורות אפילו אין

ברכת אברהם

אין להן עורות נמי דהא כל קוצן אוכל מפסולת המחוברת לו מפרק קרינן ליה והא לא אמר אלא ר' יהודה דתנו רבנן הדר חלזון והפועו אינו חייב אלא אחת ר' יהודה אומר חייב שמים שהיה ר' יהודה אומר פגיעה בכלל דישה אמרו לו אין פגיעה בכלל דישה ואמר רבה מאי טעמא דרבנן אין דישה אלא בגדולי קרקע ועד כאן לא קא מחייב ר' יהודה בחלזון שאין לו עור משום עשיית חצורה אלא משום דישה דהיינו מפרק ואי כל חצורה בכלל דישה משום חובל או משום שוחט הוה ליה לר' יהודה למימר והויה ליה מתניתין דחובל בהן ר' יהודה בלחוד ואע"ג דקשיא מאי איריא שמנה שרצים בלבד ועוד דאי משום מפרק קא מחייב מאי איריא בענין חצורה שאינה חוזרת אפילו תימא חוזרת מפרק הוא ומאי טעמא נזרר הכס אע"פ שלא יצא חייב הא לא פירק ואם תאמר משום שנעקר מקומו הא ודאי אין דרך פרוקא בכך וליכא למימר שחובל אלא תולדות שוחט ושוחט דתנן במתניתין לא ילפינן ליה אלא מעורות אילים מאדמים דבחצורה מיקטלי ולא בשחיטה ומשום הכי איבעיא לן שוחט משום מאי מחייב רב אומר משום צוצע ואקימנא דאף משום צוצע קאמר והיכא דניחא ליה דניקו בית השחיטה דמא וכו' גרסינן בירושלמי גבי השוחטו ריש לקיש אמר לית כאן שחיטה שחיטה תולדות חצורה היא ולמה תנייה עממס אלא כיון דתנינן סדר סעודה תנייה עממס ונטילת נשמה עיקר מכלל דשוחט תולדה דנטילת נשמה הוא וחובל נמי תולדה דליה הוא שנטל נשמה שבאוחו מקום ולהכי בעינן חצורה שאינה חוזרת ולא משכחה לה אלא בחיה שיש לה עור אבל חיה שאין לה עור אינו חייב עד שימית את כולה והיינו דאקשינן גבי חלזון אע"פ שאין לו עור כיון שהמיתו כולו ונחייב נמי משום נטילת נשמה ואוקמינא במתעסק ואי עביד ביה חצורה לא סלקא דעתא דמחייב שהרי חוזרת היא לבדיתה ואם כן לא נטלה נשמה שבאותו מקום וכן שאר שקצים ורמשים וגבי נזרר הכס ולא יצא לאו משום חצורה הוא דמחייב אלא משום צוצע את העור ודברים אלו אע"ג דסברא אינון מפרשי בירושלמי גבי הנזעו גרסי מיה' צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבמה ובמורות אילים מאדמים אמר ר' יוסי הדין אמר נזרר הכס חייב המאדים אודם בשפה אחת חייב המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום וגרסינן נמי בפרק במה מדליקין אתפלגון ר' אלעזר ור' יוחנן חד אמר שחיטה עיקר וחצורה תולדה וחורנה מחלף הילכך אין לנו לשער החצורה בכדי שיצא מומה דם כגורגרת אלא בכדי כמה דלא הדרי בריא וצריכה עיונא ומי שיוכל ללכלל במים אדירים להעלות מרגליות.

ת ש ו ב ה.

זו הקושיא ודאי ראוי להקשותה וחכם הוא שיסתפק בה אבל זה שהקשיתם בהחלתה מדקמא לן אין דישה אלא בגדולי קרקע אין ראוי למי שיבין ענין האב ומעינו ותולדתו להקשותה כלל שהתולדה אע"פ שהיא דומה לאב אינה לא האב ולא מעין האב אלא הפרש יש ביניהם ושאמרת והמפרק הוא הדש אינו כן אלא מפרק תולדה דדש שאין לו מר ששחיטה לעצבים או החליצה לעצים דישה ולא עלה זה על דעת אדם אע"פ שהחייב בהן משום מפרק והואיל ומפרק תולדה דדש אין להקשות מדקמא לן אין דישה אלא בגדולי קרקע הדשה שהוא האב ועין האב אינה אלא בגדולי קרקע והמפרק שהוא תולדה דדש ישנו בגדולי קרקע ושלא בגדולי קרקע תדע דגרסינן בפרק אע"פ תני ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת ואינו חושש מאי טעמא יונק מפרק כלומר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן הנק בפירוש דמפרק ישנו בצעלי חיים ועוד לא איירי תנאי ואמוראי בסוחט דג לצירו ובחלות דבש שריסקן אלא בענין מפרק דקא מתני לה גבי סוחט פירות דהיינו מפרק הילכך ליכא לאקשיי מהאי אסיפא כלל ודקא מקשית ואי משום מפרק אמאי תלינן חבלה בעור וכולי י' להשיב בשם להן עורות הוא שהדם מזליע בבשר ולא בעור ולפיכך אם חבל עד שיצא הדם או עד שיצורו בעור הוא דקרינן ליה מפרק שפירק הדם מן הבשר כמו משקה המזובע ביזת או בעינן לא בקליפתו והקליפה של אוכל עלינו כמו העור על הבשר אבל בשאין להן עורות שהדם או הליחה מזוי בגוף כולו אפילו חבל ויצא הדם או הליחה לחוץ לא קרינן ביה מפרק שאין לאותו הדם או הליחה צה הגוף מקום מהוים עד שחמה

ברכת אברהם

שנאמר אם הוציאו ממנו פירק אותן ועוד דבשאיין להן עורות לא מצינן חצורה שאינה חוזרת שכלל נודע בספרי הרפואות שיש בגוף החי חיזורים שהם ילכו או יחסרו אינן חוזרין לעולם כמו העצמות והגידים והעור וכיוצא בהן וזה שיראה לעין במקצת אלו החיזורים שנאמר אחר שנחתכו כמו העור והעצם אינו אמת אלא דבר הדומה להן הוא שינמח במקומו ויש בגוף חיזורים שהם ילכו ויחזור כמותן כמו הבשר ולפיכך העור כשיקרע לא יחזור לבדו לעולם אלא קליפה במקומו דומה לו תעלה ויראה זה למי שיתבונן בו ויסתכל טוב חפילו למראות העין שאותה הקליפה אין מראה כמראה שאר עור הבשר השלם ולפיכך הפרט הכתוב בין דין צהרת עור צמר ובין דין צרעת השחין והמכה והבשר אפילו יכרת וילך לו ינמח צמר כיוצא בו במקומו ויחזור לבדו כל זה ידוע אצל החכמים ומפורש בספרי הרפואות ומפני זה שמונה שרצים שיש להם עורות יש בהם חצורה שאינה חוזרת ושאיין להם עורות אלא קליפה מן הבשר דומה לעור לא אפשר בה חצורה שאינה חוזרת דכל חצורה צבאר חוזרת ובעור אינה חוזרת והיינו דאמרין מנין לחצורה שאינה חוזרת דכתיב 'היספוך כושי עורו' ונמר חצרצרותיו ודקא קשיא אי משום מפרק מאי טעמא צבינן חצורה שאינה חוזרת יש להשיב מפני שהחולדה צריכה שתהיה דומה לאז והואיל והאז שהוא הדג אין הנדוש חוזר לכמות שהיה כך המפרק צריך להיות אותו דבר שנחפרק אינו חוזר לכמות שהיה ואע"פ שיש להקשות הא איכא חולב אצל הקושיא שהקשית מן הירושלמי דקא פירש שהחצורה תולדה דשוחט ומשום נטילת נשמה בזהו מקום הוא שחייב ודאי קושיא יפה היא אבל מאדתי בגמרא דילן ראייה לדחות האי סברא דבני מערבא דהא דגרסינן בגמרא 'צפר' ר' אליעזר אומר האורג תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומצער ומתרגילין בזה הכי חובל בצריך לכלבו מצער בצריך לאפרו ואי משום נטילת נשמה מה לי צריך לכלבו או אינו צריך מי איכא מאן דסבירא ליה ביטל נשמה שלא לצורך פטור אפילו ר' שמעון מודה בדי האי גונא ואפשר שימצא ז"ל ראייה אחרת וזה ששער ז"ל הדם בגרוגרת כדין האז שהוא הדג ואין כל מפרק וק"ל ששיעורי שבת בגרוגרת כדפרשין בארץ חטא ולפיכך כל דבר שלא נתפרש שיעורו ולא נאמר שהוא בכלל שהוא הדרינן ביה לגרוגרת ששיעור שבת בה הוא.

שאלה יט.

אמר הרב ז"ל בתחלת הלכות שבת דצריכין צעשייתן צצבת וצשעת עשייתו אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה אם לא נתכוין לאותה מלאכה הרי זה מותר כיצד גורר אדם מטה וכסא ומגדל וכיוצא בהן צצבת וכולי נפקא מינה שלא היתר דבר שאין מתכוין אלא אם כן תהא עשיית המלאכה ספק אפשר שתעשה ואפשר שלא תעשה אבל אם אי אפשר שלא תעשה חסור ולפיכך חזר ואומר עשה מעשה ונעשתה בגללן מלאכה שודאי תעשה צצביל אותו מעשה אע"פ שלא נתכוין לה חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותו המלאכה כיצד הרי שצריך לראש עוף וכולי ורואה אני צעניות דעתי דמאי דקא קרי ליה פסיק רישיה ולא ימות נמי היינו דבר שאין מתכוין שומת דהא כמה דכתבא אשכחן שודאי תעשה המלאכה והיתר ר' שמעון לכתחלה תא שמע מהא דתניא פורשין מחללת על גבי כוורת דבורים צצבת וכולי ובלבד שלא יתכן לצוד והא הכא דודאי מיתניד וקא קרי ליה דבר שאין מתכוין והיתר ר' שמעון לכתחלה ולוקמא לה כר' יהודה אלא שדחיקין ואוקימנא כגון דצביק רווחא כדי שלא תהא נודה כל עיקר שמע מינה דר' שמעון מתיר ואע"ג דלא צביק רווחא וכן נמי מהא דהיתמרת הנאה הנאה לאדם בעל כרחו צלישנא קמא אמרינן לא איפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי וצלישנא בתרא אמרינן אפשר ולא קא מיכוין היינו פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון לא איפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי והיינו דקא מוהבינן על ר' ירמיה רבה צפרק צמה מדליקין אימור דאמר ר' שמעון בגדולים דלא איפשר צקטינא דאיפשר מי חמר ואותיבה רבא מהא דתנן מוכרי כסות מוכרין כדרךן ובלבד שלא יתכונו יכילי והא הכא דאפשר למעבד כננועין אפילו

ברכת אברהם

ואפילו הכי כיון דלא מיכוין קא שרי ר' שמעון לכתחלה שמעינן מינה דמלתא ודאית כגון לבישת כלאים ודכותה גרירת מטא שודאי קא לבוש כלאים ודאי עושה חרין כיון שאין כוונתו לכך מותר ומינה תשמע שהנאם הבאח לו בעל כרחו דלאו ספיקא היא אלא ודאי יודע הוא שיהנה כיון דלא קא מיכוין שרי וכדאמרינן לענין המזבחים מן המכס לא ילכש כלאים על גבי עשרה כלים ואפילו להזבחים מן המכס ר' שמעון בן יהודה אמר משום ר' שמעון מותר להזבחים מן המכס ואמרי' עלה בשלמא לענין כלאים בזה פליגי דמר סבר דבר שאין מתכוין "מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור והבא דליכא ספיקא אלא ודאי קא לביש וקא שרי ר' שמעון לכתחלה ועוד נמי דתנן בזכור שחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יהודה וחכא"מ מקיזין ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא יטחוט עליו ר' שמעון אומר יקיף אע"פ שעושה בו מום ועוד מהא דתנן ר' יוסי בן המשולם אומר השוחט את הזכור עושה מקום בקופין ותולס ואמר רב הלכה כר' יוסי בן המשולם וקימלן דסבר ר' יוסי בן המשולם דתולס ואע"פ שאסור בגיזה מותר משום דהוא ליה דבר שאין כוונתו אלא לגלות מקום לסבין וכנגדו ביום טוב מותר והבא דודאי גזוז הוא כיון דלא מיכוין לגיזה מותר בין בזכור בין ביום טוב וכן נמי אע"ג דקי"מלן דפרת חטאת נפסלת בגיזה ועבודה תנן שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר גזוזן במספרים ואינו חושש ואוקימנא טעמא משום דקסדר דבר שאין מתכוין מותר והאי לאו לגיזה קא מיכוין ואע"פ שגזוז ודאי מותר ועוד תנן הכניסה לרצקה ודשה כשרה כיון דלא נתכוין לרישה אע"פ שאי אפשר שלא תדוש דבר שאין מתכוין הוא ומותר... ועוד קשיא מהא דתנן נזיר חופף ומפספת משום דדבר שאין מתכוין הוא וטעמא דאינו סורק שכל הסורק להשיר גימין המדולדלין הוא מתכוין ואוכל ודאי אסור הוא אע"פ שאין מתכוין להשיר הגימין דהא אי אפשר שלא להשיר ואמאי קא מוקמי ליה במתכוין אלא שמע מינה סורק לא איתסר אלא משום כוונתו אבל חופף ומפספת אע"פ שודאי משיר כיון שאין כוונתו לכך מותר ולא תיקשי לך דהא דאסר ובר אלא דשרי דהתם לאו משום נשירת שער קא נגעי בה אלא משום מוקצה כעיקר שמעתא דהתם וכן נמי מהא דתני רבנן פסג שטמנה בשתן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצת מותר לטלטלה ואם לאו אסור והבא דודאי מחתה בגחלים הוא וכיון דלא קא מיכוין מותר לכתחלה ולא אסרינן היבא דאין מקצתה מגולה אלא משום טלטול מוקצה ור' אלעזר ב"ת מתיר בזבש' אע"פ שהיא ננערת ולא חשיבין משום חיתוי בגחלים דדבר שאין מתכוין הוא וכן נמי מהא דאמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנו בשבת חייב חטאת משום דיונק מן הקרקע הוא כדקא מדמינן ליה לקמן לפרפיסא ואמרין בפרפיסא היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתדות מחייב משום תולס וכיון שהמקנה בו אינו מתכוין לתלישתו אע"פ שהולשו ודאי מותר וכן נמי מהא דתנן רבנן התולש עולשין והמזרז זרדין אם לאכילה כגרוגרת ואם לזבחה כמלא פי גדי ואם להסיק כדי לבשל ביצה קלה ואם ליפות את הקרקע כל שהוא ואקשינן אטו כולשו לאו ליפות את הקרקע נינהו ואסיקנה כגון דעבד בחרעא דלאו דידים כי היבא דלא ליהוי פסיק רישיה ואי בספק דיליה ואי בספק וראי תליא מילתא מאי אהני בחרעא דלאו דיליה הא ודאי נהיפת קרקע חצירו ועדיין לא נפקא תמורה וודאי דהוא פסיק רישיה ולא ימות לפי סברתו ז"ל אלא שמע מינה דלחו בספק ודאי תליא מלתא דדבר שאין מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות אלא אע"ג דודאי תעשה המלאכה שלא נתכוין לכתחלה בכל היינו דאמרי' הלכך כל כל מיה שפסק בו בזדאי זה שהוא חייב חטאת מותר הוא לכתחלה ולא עוד אלא אפילו פסיק רישיה ולא ימות דקא קרינן ליה בגמרא לא אמרינן כן דחייב חטאת דעד כאן לא קאמרינן אלא דמורה רב שמעון לר' יהודה שהוא אסור ואפילו ר' יהודה לא סבר לה דחייב שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת וזה לא נתכוין לאיסור הלכך בין לר' יהודה בין לר' שמעון איסורא דרבנן הוא וכן נמי דקאמרי גבי מסובריא דנזייתא אסור להחזיקה משום דפסיק רישיה ולא ימות הוא ואי איסורא דאורייתא הוא חייב חטאת מיצעי ליה וכן נמי מהא דקא מתיר זונן בכתובות דרוב בקיאות בסטיה אע"ג דפסיק רישיה ולא ימות הוא מותר לכתחלה ואי אמרת דר' שמעון מחייב חטאת אמאי שרי לכתחלה אפילו להני שאינן בקיאות אלא כיון דאיסור דרבנן הוא איזי נתר רובה ושרי לכתחלה דאי לא תימא הכא אלא מעתה נר שאחורי

ברכת אברהם

הדלת ופתח נעל כדרכו וכנתת הכי נמי דחייב חטאת ואע"פ שלא נתכוין דהא קא לייט עלה רב ואמר ליה רב אחא זריה דרבא לרב אשי מאי טעמא לייט עלה רב אי לימא משום דרב סבר לה כר' יהודה ותנא קתני כר' שמעון ומשום דרב סבר לה כר' יהודה דתני כר' שמעון לייט ליה מילט ואמר ליה בזה אפילו ר' שמעון מודה דאזני ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות והוא ז"ל לא פסיק בה חייב חטאת ולא משכחת חייב חטאת בפסיק רישיה ולא ימות אלא היבא דקא מיכוין לעשות מלאכה ואע"פ שמתעסק הוא אכלה מלאכת מחשבת קרינן לה ולא דמיא למתעסק בלא כוונה כי הא דקא מקשי גבי הפוגע את החלון ולחייב נמי משום נטילת נשמה ואמר ר' יוחנן כגון שפגעו ומת רבא אמר אפילו תימא שפגעו חי מתעסק הוא אכל נטילת נשמה הקשינו והא אפילו רבא דאמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר דאע"פ שמתעסק הוא קא מיכוין לנטול נשמה והא עיקר מעשיו ונהגה ממנה ולפיכך תירץ שחזי הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה הלכך אין כוונתו לכך ואע"פ שנטילת הנשמה אינו חייב שהרי אין רצונו בכך וכי נמי דקא מקשי גבי התולש עולשין וכו' ואם ליפות את הקרקע כל שהו אטו כלשו, לאו ליפות את הקרקע נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו בגמ' שחזי אפילו תימא בשדה דלאו אגס כגון דלא קא מיכוין ליפות אלא מתכוין הוא ודאי לתלוש או לאכילה או לנהמה או להסיק והא אכל יפוי הקרקע מתעסק בעלמא והרי הוא נהנה מן היפוי ואע"פ שלא תלוש כשיעור לאכילה אפילו הכי מחשבת מקרי ולפיכך הקשינו והא אפילו רבא דאמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה וכו' הלכך מוקמינן לה כארעא דחבריה דאע"ג דקא מיכוין לתלישה הרי לא תולש כשיעור ויפוי קרקע לא ניחא ליה ביה כל עיקר שהרי אינו נהנה ממנו ולא משכחת בכל התלמוד אלא שני מקומות אילו בלבד הבל שאר דוכתא כולשו פסיק רישיה בלא מתכוין הוא ולא חסר ר' שמעון אלא משום מראית העין בלבד מדע דהא תנן גבי שחיטת צבור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזו ממקומו וכן התולש את השער לראות מקום זוס ואיצטריך לן האי תולש לכתחלה או דאיבעד ואמר ר' ירמיה תא שמע אמר המסובך באזוז ר' יוסי בן המושלם אומר תולשו ומראה את זמנו שמע מינה לכתחלה ואמר ר' מאיר אף אנן נמי תנינן וכן התולש וכו' אהיא אי לימא לא יזיזנו השתא דיעבד דשחיטתו מוכחת עליו אמרת לא יזיזנו לראות מקום מוס מציעא מכאן אתה למד בפירוש דכל היבא דהוי דבר שאין מתכוין ואין שם דבר המוכיח עליו שלא נתכוין למלאכה אסור והוי פסיק רישיה ולא ימות וכל היבא דאיבא מילתא דמוכחת עליה דלא מיכוין למלאכת איסור הוא פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון ועל דרך זו פירשתי כל הסוגיות שנת לאחד בדבר שאין מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הנך סוגיות דשנת ודכתובות ודבכורות ודפסחים ושאר כל המקומות ולפיכך קשיא לי לפי סברא זו כל מה שפסק בדבר שאין מתכוין צודאי שהוא חייב ויותר לכתחלה מיצעי ליה וכל מה שפסק בפסיק רישיה ולא ימות נמי שהוא חייב ופטור אבל אסור מיצעי ליה ומה שאמר בכלל פסיק רישיה ולא ימות רחיצת ידיים צואה וכיוצא בו שמעיר את השעיר ודאי אע"פ שאין כוונתו לכך ופסקא זו דלא כר' שמעון דהא כדקא מוקימנא בפרק במה שומעין אתרתי מתניתא חדא כר' יהודה וחדא כר' שמעון אקשי במאי אוקמינא להא דארי כר' שמעון אימא סיפא אבל לא יחוק בהן שערו ואי ר' שמעון מישרי קא שרי דתנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק שמעינן השתא דאע"ג דמשיר שער ודאי קא שרי ר' שמעון שהרי אינו מתכוין ועד כאן לא חסר לשרוק אלא כדאוקימנא טעמא מניירות שכל הסורק להשיר לימין המדולדלין הוא מתכוין ואי לאו כוונתו הוי שרי ר' שמעון הלכך ליבא לפרושי הא דאמר ר' נחמיה זריה דרב יוסף היבא דליבא רובא אוכל שפיר דאמר משום השרת שיער אלא משום מוקצה על עיקר סוגייתו של מעלה וכן נמי עפר לזנתא ועפר פלפלי וכוספא דיסומן שהוא דבר רך ביותר כשמן אשמינין דמסתמא מוכנים הן משום ריח טוב שבהן אבל אם הכינו מותר ואפילו כולה אוכלא ועוד דבר מן דין וזר מן דין כשהתיר ז"ל דבר שאין מתכוין צאזותן כללות כלל דאשם הלכות שנת לא התיר אלא כדרך יוסף דאמר כל היבא דמיכוין היבא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין גזר ר' שמעון מדרבנן כל היבא דמתכוין היבא איסורא דרבנן כי לא מיכוין שרי ר' שמעון לכתחלה כעין גרירת מטא כסא וספסל דאילו מתכוין פטור הוא דחפירה כלאחר יד היא וכן אמר הרב ז"ל

ברכת אברהם

כיצד גורר אדם מטה וכו' וכן מהלך אדם על גבי עשבים וכו' ותלישה צרגלו כלאחר יד היא וכן נמי הנכנס לפתח דחוקה ומשיר לזרות אפילו נתכוין דסתירה כלאחר יד היא ורחיצת הידים בעפר הפירות שאמר לפי סברתו ז"ל אפילו נתכוין נמי גזיזה כלאחר יד היא ובכולהו אפילו נתכוין איסורא דרבנן הוא מכלל דכל היבא דכי מכין איסורא דאורייתא לא שרי בלא מתכוין כדכר יוסף והא אומיזיה רבא לרב יוסף ממוכרי כסות מוכרין כדרכן וכו' והא הכא דכי מכין איסורא דאורייתא כי לא מכין שרי ר' שמעון לכתחלה וסלקא בתיובתא וצטילו ליה תירוצא דרב יוסף ותריץ רבא לרב הנה לנר שמן ופתילה הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור וצטיבותיה דמר ניעיין בה טובא דילמא משכח בה טעמא ואע"פ שגדול המפרשים רבנן שלמה מאיר עיני הגולה ז"ל פירש פסיק רישיה ולא ימות על דרך הרב ז"ל ולא נהירא לי סברא זו.

תשובה

לא כל ספק שיוולד לאדם יסמור שורת ההלכה ויהפך פירוש השמיעה מפניו בדכמה מקומות אמרינן בגמרא קשיא דר' פלוני אד"ר פלוני ואסיקנה בקושיא ולא הפכנו שמועה משתי השמועות והוציאנו אותה ממשמעה עד שתלך הקושיא אבל הספק שיוולד הוא שראוי להתבונן בו ולתרוץ אותו עד שיחזור לשורת ההלכה ודוקיא דשמעתא ואם לא יתבאר תירוטו ישאר קשה עד שיודע עיניו ולפיכך אין ראוי להפך פירוש ומורה ר' שמעון צפסיק רישיה ולא ימות ולהוציא אותו ממשמעו שציארו אותו כל המפרשים והוא הפשוט הצרור מעיין הדברים מפני אילו הספיקות שולדו לך כל שכן שאלו הספיקות אפשר לתרוץ אותן והולכין על פי הפירוש הנכון לענין פורשין מחללת על גבי כוורת דבורים בשבת לא חוקייננה לר' יהודה דשציק רווחא אלא כי היכי דלא ישאר דרך לזידה כלל דאם אפשר דהוי זידה אסור ליה דדבר שאין מתכוין לעשייה דידה אסור ודבר זה פשוט מן הגמרא דאמר לעולם ר' יהודה היא ומאי וצנצנא שלא יתכוין לצור נמי דלישצוק לפי רווחא כי היכי דלא ליתצדן ממילא ולא גמרינן מהאי מיימרא דלר' שמעון אע"ג דמיתצדן ודאי אלא אע"ג דמיתצדן ממילא שאין מעשין גורמין הזידה ודאי שרי ואפשר כי האי גונא בשצינה צפרישת המחללת על גבי הכוורת שנוי שאפשר שיצדו הדבורים עמו ואפשר שלא יצדו שלא הניח ריוח שלא יתכן עמו זידה כלל כר' יהודה ולענין הנאה הנאה לאדם צעל כרחו ומיימרא דר' יהודה רבה דאמר אימור דשרי ר' שמעון בגדולים דלא אפשר אין ממנו ספק כלל שאין ענין אפשר ולא אפשר אפשר שיהיה האסור ואפשר שלא יהיה אלא אפשר לו לעשות כוונתו המותרת שלא באותה שדה דרך שיש בה חשש אסור או לא אפשר ליה אלא באותה הדרך דהכי אמר ר' ירמיה אימור דשרי ר' שמעון בגדולים דלא אפשר כלומר שלא התיר ר' שמעון הגרירה אלא בגדולים דלא אפשר ליה לטלטולי להו אלא בגרירה אבל הקטנים דאפשר להגביהן לא שרי ומפני הכי אומצין עליה צתופרי כסות שאפשר להו לעשות כגוועין שאין בו חשש אסור כלל ואפילו הכי קא שרי ר' שמעון וסלקא ליה בתיובתא אבל עשיית חריץ לעולם בין בגדולים בין בקטנים אינו ודאי והאי דאמרינן בהנאה הנאה לאדם לא דברו אפשר ולא קא מכוין דהינו פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון פירושו כמו שהעמקנו מפי הרב ז"ל כגון שהיה לו שתי דרכים אחת על בית ע"ז ואחת אינה על בית ע"ז ובית עבודה זרה מקטירין לפני ע"ז בשמים שיהנה אדם צריחם כשיגיע לו הריח כפי האמר' אע"פ שאפשר לו להלך באותה הדרך שאינה על בית ע"ז והלך בדרך שהיא על בית ע"ז הואיל ואינו מתכוין להנות צריח בשמים מותר לו להלך באותה הדרך אליבא דר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר שאפשר שיהיו השמים שמקטירין אותן מרובין ויגיע ריחם לו ויריח ויהנה ואפשר שיהיו השמים מעוטים ולא יגיע הריח לו כשיהלך בדרך ולא יהנה ואפילו יהיו מרובין אפשר שיהיה הרוח המנעב כשיהלך חזק ומפזר הריח ולא יגיע לו הנאה ואפשר שיהיה שם בדרך ריח רע כגון ריח נבלה וכיוצא בה ויתעלם הריח הטוב ולא יהנה הואיל והדבר כן ואין הלוכו באותה הדרך גורם לו להריח הריח הטוב ולהנות צודאי על כל פנים אפילו הריח הריח הטוב והגיעה לו הנאה ואינו מתכוין להנות אלא

אלה לעצור ולילך לדרכו בלעד הרי זה מותר חלצה דר' שמעון דסבירא ליה דבר שאין מתכוין מותר וכן כל כיוצא בזה ולענין לבזש כלאים דודאי הכלאים עולה עליו ואפילו הכי שרי ר' שמעון בשאינו מתכוין ודאי אגב גררא קושיא היא אבל כשהענין בה מפרקא לך במהרה שחופרי כסות ומוכרי כסות אינן לבזשין הכלאים וכשאמר הכתוב הכלאים ואמר לא יעלה עליך לא אסר אלא דרך לבזש אלא עלים שאינה דרך לבזש לא אסר הכתוב הלכך תופרי כסות ומוכרי כסות אין צעליית הכלאים עליהם חש לבזש אלא חש הגאה תדע דלא תנן ובלעד שלא יתכוונו ללבזש אלא ובלעד שלא יתכוונו במה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והגאה זו אינה ודאית אלא ספק היא שאפשר שתגיע לו הגאה זו ואפשר שלא תגיע כגון שהיו הגשמים מרובין או החום חזק ולענין לבזש כלאים על גבי עשרה כלים להבדירה מן המכס אין הלשון כמו שאמרת ר' שמעון בן יהודה אמר משום ר' שמעון מותר להבדירה וכו' אלא הכי הוא לשון הגמרא בספרים שעמדנו עליהם ר' שמעון אמר משום ר' עקיבא מותר להבדירה בה את המכס ואליבא דהאי יושנא ליבא קושיא דהאי מומר דר' שמעון אליבא דר' עקיבא הוא לזה אליבא דידים הוא דהוא מורה בפסוק רישא ולא ימות ושמר ר' עקיבא חולק ואפילו בפסוק רישא וסבירא ליה דלא אינו מתכוין מותר ואין הלכה כדבריו דהא ר' יהודה ור' שמעון חולקין עליו וחזין לרבנן ז"ל דהא פסיק בדבר שאין מתכוין שהוא מותר בר' שמעון כדאיתיה מפירוש צפרק ראשון מהלכות שבת ובמקומות אחרים ופסיק בלבוש כלאים להבדירה מן המכס שהוא אסור כתנא קמא דבבביתא דתנו לא ילבש כלאים על גבי עשרה כלים ואפילו להבדירה מן המכס דהכי אמר ז"ל צפרק עשירי מהלכות כלאים לא ילבש אדם כלאים ערבי ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהג כלום ואפילו לגנוב את המכס ואם לבוש כן לוקה זה נוסח דבריו ז"ל ואי אפשר שיפסוק ז"ל במקום כר' שמעון ובמקום אחר יתלונן עליו אלא ודאי דוקית הגרסא שלו כאשר מצינו בספרים כמו שכתבנו ולענין צדור שחזיו דם לית מינה קושיא וליבא בה ספיקא כלל דאין הסקוה עושה מוס בודאי תדע דאמר חכמים יקין ובלעד שלא יעשה מוס ור' שמעון לטעמיה דאמר דבר שאין מתכוין מותר ולפיכך התיר ההקדש אע"פ שהוא עושה מוס שאין עשיית המוס ודאית עד שיהא אפשר בתיהם הקדש בלא מוס ולענין השוואת את הבכור עושה מקום לקופים כדמתינין תני לקופין מסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא דתולש לאו היינו גוזז ואינו לוקה ואפילו נאמר תולש היינו גוזז איבא לפרוקי היינו טעמא דשרינן עשיית מקום לקופים שאין כונתו בעשיית המקום לקופים אלא בהטית השער לבאן ולכאן שאפשר שיתלוש השער ואפשר שלא יתלוש ומפני זה אפילו נתלש שרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין אליבא דר' שמעון שרי וזה הדוחק אליבא דשקלא וטריא דגמרא דתולש היינו גוזז אבל אליבא דהילכתא דתולש לאו היינו גוזז לא צריכין להאי תירוץ דליבא קושיא ולענין שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר אע"פ דקשיא היא איבא לפרוקי כונת הגוזז לקח השער מעיקרו וזה הואיל ואין כונתו אלא לקוח הראש המשחיר בלבד לא לגזוז השער מעיקרו מפני זה הוה ליה דבר שאין מתכוין ומותר שאפשר כשיגזוז אותו שיכרתו מעיקרן ואפשר שלא יכרת אלא ראשן בלבד ומפני זה גוזז אותו בספרים ואינו חושש ודילמא איבא תרואה אחרינא דלא אינא לן ולענין הכניסה דההיא ודעה לית בה קושיא כלל שאפשר שלא תדוש ומי ימר שודאי דשה וזה שהקשית מנזיר לא ידעתי מאי קושיא דהא כמה בני אדם חופפין ומפספסין ואין השער נזר ואינו דומה לדבר שיעשה בו האיסור בודאי וסורק דאוקימנן במתכוין להסיר הנימין כי היכי דתיתסר הסריקה מפני שגם הסריקה ספק היא ואינה משרת השער בודאי ולפיכך אנטריכנו לאוקמה במתכוין להסיר הנימין שגם הספק אם יתכוין אדם צו לאסור אסור ולענין פגם שטמא בנתן וחררה בגחלים דודאי מחתה בגחלים כדאמרת ודאי נראה שקשיא היא שהענין צריך עיון מרובה וחכמה יתירה והנה אני מפרש לך העיקר שיתבאר לך עמנו פירוק קושיא זו דבר ידוע הוא שמחתה בגחלים לא נאסר אלא מפני שהחמיו בזה גורם להבדיר הסיקן שהוא מלאכת ההצנעה ולא כל מחתה בגחלים בודאי יגבר הסק אותו הגחלים אבל טלטול הגחלים כגון שהיתה מונחת בכלי וטלטל אותו הכלי ולא נגע בגחלת אין צו איסור מלאכה הלכך כשיטלטל החררה ואין כונתו אלא לטלטל החררה אע"פ שהגחלים ננערים מחיליון לא בודאי יגבר הסיקן ותוסף אשן שהוא המלאכה כי היכי דתקשי לך דומיא דפסוק רישא שהוא

ברכת אברהם

ודאי המלאכה אלא הדבר שיעשה בודאי הוא טלטול הגחלת בטלטול החררה וטלטול הגחלת חפז שיעשה בשבילו תוספת הסיקה ואפשר שלא יתוסף הסקה לפיכך שריגן ליה דדבר שאין מתכוין הוא דומיא דגורר אדם מטה וכו' שהמלאכה שהיא ההצנעה לא בודאי תעשה אלא ספק תעשה ספק לא תעשה וליכא בה קושיא גנן ופירושא דוקא הוא למצינים ולענין ציור שעלו בו עשבים לעולם אינו מקנה בו אלא בזהיה מובדל מן הקרקע והיינו דאחא לאשמועינן אע"פ שהתולש ממנו חייב חטאת כחולש מענין לקטוף מותר לקנח בו ולא חשיבין שמה יתלושו העשבים בעת הקטוף דדבר שאין מתכוין הוא ואין העשבים נחלשין בודאי ולענין תולש עולשין ומורד זרדין תמיהא הקושיא לחדא דפשיטא מילתא וליה בה ספיקא דבשדה חצירו אע"פ דנתיפתה הקרקע הואיל ואין מהשבתו לכך אין שיעורו בכל שהוא אלא כשיעור דבר שחשב עליו אם לאכילה כגורגרת וכו' ומאי קושיא איכא מותר קאמרין בעושה בשדה חצירו עד דתיקשי לך לעולם איסורא עבד בין בשדה חצירו בין בשדה שלו מיהו אין השיעור שזה ודקא קשיא לך אחאי חייב חטאת והא מודה ר' שמעון אמרין דמשמע מודה לר' יהודה דאסור אכל חטאת לא חייב ודאי כי הוה איכא לאקשויי אכל כד מעיינת בגמרא צענין מודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות מתברר לך שר' שמעון מחייב חטאת אם היתה שם מלאכה דר' שמעון אע"ג דפליג על ר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה דמחייב בה ר' יהודה חטאת הודה לו בדבר שאין מתכוין בפסיק רישא ולא ימות נמי שהוא חמור יותר והאי דלא אמר ר' יהודה בדבר שאין מתכוין חייב חטאת אלא אסור בלבד משום דעיקר דברי ר' יהודה ביום טוב וציום טוב ליכא חיוב חטאת דחנן ר' יהודה אומר אין מקרדין וכו' ואמרין עלה בגמרא ור' יהודה סבר קירוד דקא עביד חבורה אסור דבר שאין מתכוין אסור ועוד אפילו בשבת לא סלקא דעתא לחיובי בדבר שאין מתכוין שהוא ספק אם תעשה המלאכה או לא תעשה חייב חטאת ואפילו לר' יהודה דמלאכה מחשבת אסרה תורה כדאמרת הלכך בדבר שאין מתכוין דהוא ספק לא אפשר דהוי חיובא אלא איסורא בלבד לדברי ר' יהודה אכל בפסיק רישא ולא ימות חיובא איכא בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' שמעון דמאחר שידע שהאיסור יעשה בודאי ושמהשבתו אינה נעשית אלא בעשיית המלאכה הרי חשב לעשות המלאכה ולפיכך חייב חטאת ומלאכת מחשבת קרינן ביה כגון הרי דפסיק רישא של עוף אע"פ שאין סוף כוונתו למיתה הואיל והוא יודע שהמות בא בחתיכת ראש העוף וחישוב לחתוך ראשו הרי חושב למיתה וחייב חטאת ודקא מקשיא מסובריא דנתייתא לית בה קושיא כלל דהא כדאיתא והא כדאיתא מידי דלית ביה מלאכה חייב מידי דלית ביה מלאכה אסור בלבד והאי דאמרין צענין מסובריא דנתייתא צבי ורצא דאמרי דתרייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות לאו למימרא דתרייהו שוין באיסור בלחוד אלא למימרא דתרייהו אסורי לר' שמעון דהאסור ודאי יעשה ולא אמר ר' שמעון כבי האי צונא דבר שאין מתכוין מותר ולענין בקי בהטיה פשיטא מילתא לחדא דלית ביה איסורא דאורייתא ואפילו עבד במוזר ובלא הטיה ומפני זה אזלינן בתר רובי וכבר איפסקא הילכתא בהיתר לגמרי ולענין נר שאחורי הדלת יראה שאפילו רב דלייט ואוקימנא בטעמיה רידיה דאפילו כר' שמעון משום מודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות לא פסק רב שודאי תכנה הנר אלא מקרב כצויה וצרוז תכנה דמני לפסיק רישא ומפני זה הכוונה בלשון לייט עלה דתע דכונה פעמים יפתח אדם הדלת ויגעול ומשגז הרוח ונר ולא יכנה ולעולם אי אפשר שיחתך ראש החי ולא ימות ומפני זה לא פסק ז"ל בדבר אלא אסור בלחוד ושחמרת ולא משכחת חייב חטאת בפסיק רישא ולא ימות אלא איכא דקא מכין לעשות המלאכה ואע"פ שמתעסק הוא אצלנו מלאכת מחשבת קרינן לה וכולי תמה גדול בדברים אלו אם ענין דברך בשוקף מגמתו לאסור מאי אהא גמרא לאשמועינן במודה ר' שמעון בפסיק רישא וכי יהיה עולה על דעת אדם בעולם שר' שמעון הואיל והתיר דבר שאין מתכוין כך נמי מתיר דבר שהמתכוין בו לעשות המלאכה עד שנאמר ומודה ר' שמעון וכו' ואם בשאין סוף מגמתו לאסור אלא האסור יעשה בודאי בשביל כוונתו המתירה זה הוא שפירש אותו כל מציין שבתא לחלוק עליו ולא יתכן זה לפי דברך שחמרת דקא מכין לעשות המלאכה ועוד היאך יתכוין אדם לעשות המלאכה והוא מתעסק והאי דאמרין בגמרא בפניעת חלון מתעסק אלא נטילת נשמה אין פירושו כמו שהבנת כלל פשוט שענין הדברים לחדא שהפניעה היא הריסוק והחתוך

ברכת אברהם

כמו פועל אגוזים ולפיכך אקשינן לרצון ולחייב נמי בפניעת החלזון משום נטילת נשמה ופריק רצח אפילו שפגעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה כלומר אין כוונתו אלא לפגיעתו בלבד לא לטול נשמתו וזה"פ שנשמתו נטלת מתעסק הוא אצל נטילת נשמה שאין כוונתו לה ואקשינן אהאי פירוקא והא אבין ורצא דאמרי תרוויסו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר מאחר שהוא מתכוין לפגיעה שהנשמה נטלת בגללה מה לי נתכוין לטול הנשמה מה לי היה אצל נטילת הנשמה מתעסק לא מתכוין והא אבין ורצא דאמרי תרוויסו מודה ר' שמעון וכו' ודחינן לתרומי פירוקא דרצא שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליגלג נציעה כלומר לא דמי פניעת החלזון לפסיקת הראש שפסיקת הראש שהוא מתכוין לה לא תתכן אלא עם המות ופניעת החלזון שהוא מתכוין בה להוציא את הדם אין הנשמה נטלת בה על כל פנים שאפשר שיפגע ויוצא הדם מאבר שאין הנשמה תלויה בו והוא יתכוין לזה אם יוכל כי היכי דליגלג נציעה והאי דחיתא סיניא היא ואפילו תימא דוקא ליכא מינה קושיא ואם ענין דברין בשנתכוין למלאכה לעשותה לא להניח הידועה ממנה וזה הוא שאמרת דקא מכין לעשות המלאכה שאינה צריכה לגופה וליכא למימר הכי דר' שמעון פוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה והאיך יורה בדבר שהוא חולק בו הלכך זה הפירוש שפירשת בו כל הסוגיות כמו שאמרת שבשם שלא יעמוד ולא יתכן ודברין סותרין זה את זה כמו שפירשנו ולענין רחיצת ידים באהל פשיטא מילתא בגמרא דברייתא דנתר וחול הוא דאוקמינה כר' יהודה אצל עפר לבינתא וכסופא דיסמין ודברא ואחלה לא איירו בהו תנאי כלל אלא אמוראי הם דאיירו בהו וליכא בהו פלוגתא ולפיכך הילכתא אינון ופשיטא מילתא בגמרא לחדא דמשום העצרת שיער הוא דאיירו בהו אמוראי שמאחר דאוקימנא סוף ברייתא דנתר וחול דהיא צענין העצרת השער אמר רב יהודה עפר לבינתא שרי וחמר רב שש בראש שרי וכו' ומוקצה הכא מאן דבר שמה עד שתאמר דהאי שרי צענין מוקצה אלא ודאי אלו הפירושים של כבודך שנוים צעלמא ושבושים לחכמה ולענין נזיר חופף ומפספס כבר פרישין לעיל ושאמרת שלח התיר ז"ל צאותן הכללות אלא איסורא דרצון מדאמר כיצד גורר אדם וכו' הויך למדת מסוף ההלכה ולא למדת מתחלתה שהוא שיעקר שאמר דברים המותרים לעשות בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה וכו' איסורא דרצון מלאכה קרי ליה ועוד למה אם נתכוין יהיה פטור כדאמרת וכי אין חפירה אלא בקידום או בנזיר או ברגל המטה וכוונתו בה והוא מתכוין לה אם יחפור כוונתו דרך חפירה בין בקידום בין בכלי אחר הוא ולא אמרינן חפירה כלאחר יד אלא בהיה חפירה דאמרינן ביום טיב שיחפור דקר ויכסה ואוקימנא נשהיה לו דקר נעון מצדד יום האין אע"ג דהיה חפירה דקר שהוא הכלי הידוע לחפירה הואיל והיה שלא בדרך החופרין חפירה כלאחר יד היא וכן החפירה בדרך החופרין ברגל המטה או בכלי אחר חפירה מעליה היא ואם יש הנפש לומר אין דרך החופרין לחפור בגרירה הנה דבר ידוע ונראה בכל עת שהרבה מבני אדם חופרים בגרירה הנרזל או הקורה על ידי גמד הבקר וליכא מהאי קושיא הנה הרחבנו בתשובה זו לפי הספיקות שנכתפקו לכבודך אע"פ שהיה קרוב ואינה צריכה להרחיב כל כך אצל לפי שנכתפקו לך ונסתמה והארכת בה יותר מדאי הרחבנו בתשובה והאל יאר עינינו בתורתו.

שאלה ב.

אמר הרב ז"ל אין חייבין כרת אלא על אכילת חמץ עצמו אצל עירוב חמץ כגון כותח הבנאי ושכר המדי וכל הדומה לכן מדברים שחמץ מעורב בהן אם חכלן בפסח לוקה ואין בו כרת שאמר כל מחממת לא תאכלו בהם דברים אמורים בשאלת כזית חמץ בתוך התערובות בכדי אכילת פרס הוא שוקה אלא אם אין בתערובת בכדי אכילת פרס שאסור לו לאכל אם אכל אינו לוקה אלא מכת מדרות מכלל דבריו כיכר דקא מוקים פלוגתא דר' אליעזר ורבנן בפחות מכזית בכדי אכילת פרס הא יותר מכזית כולי עלמא לא פליגי דתערובת חמץ בלאו גרידא

ברכת אברהם

גרידא היא בלא ברת וקשיא לי על דבר זה שאין דברי התלמוד מוכיחין שמחלוקת ר' אליעזר ורבנן אלא בפחות מכזית' בכדי אכילת פרס כגון כותח הבצלי וחציריו דלית בן כזית בכדי אכילת פרס אצל בכזית כולי עלמא לא פליגי דחייב ברת מידי דהוי אכל איסורין שבתורה מדאמר ר' אבון אמר ר' יוחנן כל איסורין שבתורה אין היתר מטעם לאיסור חוץ מאיסורי נזיר וכו' ויחייב רב דימי וקאמר ליה להא שמעתא אמר ליה אביי כל איסורין שבתורה אין היתר מטעם לאיסור וסתנן המקפה של תרומה והשמן והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתו פסל את כולו המקפה של חולין והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו והיונן בה מקום מגעו אחאי פסל ואמר רבה דה חנה הואיל וזר לוקה עליו בכזית לאו משום דהתר מטעם לאיסור ופרק לא דמי כזית דקתני בכדי אכילת פרס שמע מינה דכל איסורין שבתורה כזית בכדי אכילת פרס הוה כחיסור בפני עצמו ומדמהוין עלה ואכילת פרס דאורייתא היא ואמר ליה אין ואקשינן אי הכי אחאי קא פטרי רבנן עליה דר' אליעזר בכותח הבצלי כלומר אחאי קא פטרי רבנן הא דאורייתא היא שהוא כעיקר ומסדרינן הנה לכותח הבצלי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס (הא כזית הכל מודים) שמעין דעלוגתא דר' אליעזר ורבנן אינה בפחות מכזית' בכדי אכילת פרס הא כזית הכל מודים שהוא בכרת כשאר איסורין שבתורה מדע דהא ר' אליעזר לא מחייב אתערובת בלאו אלא מדדריש כל כדגרסין ור' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה דכתיב כל מחממת לא תאכלו אי הכי ברת נמי נחייב דהא כתיב כי כל אוכל מחממת ואוקימנא דהאי מחממת מיבעי ליה לשנתחמך על ידי דבר אחר בין בעונש בין באזהרה וטעמא דר' אליעזר מדכתיב כל שמעי' מינה מריבוי כל נפקא ליה ולאו מגופיה דקרא ופירוש אמרינן לקמן ורבנן דלא מיתייבו על עירובו כלל דרשי ונפקא לן מינה דפלוגתיהו אינה אלא בפחות מכזית' ולהכי נקטי כותח הבצלי וחציריו דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס ואין כאן לאו גרידא בלא ברת לא משכחת להו רבנן אלא או כזית בכדי אכילת פרס שהוא כעיקר וחייב ברת או פחות מכן ופטר מכל וכל שהרי כלל דרשו ואז לא דרשי כל לאו גרידא מנא להו הא גופיה דקרא לשנתחמך מחמת דבר אחר הוא דאתא בין בכרת בין בלאו ואי אמרת כר' אליעזר פסק ז"ל הרי נתנדר שלא חלק ר' אליעזר אלא בכותח הבצלי וחציריו דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס והוה ליה לחייב על הפחות מכזית' והרי קא פטר ואי אמרת דר' אליעזר ורבנן לא פליגי בכותח וחציריו אלא בשאכל מהן כזית בכדי אכילת פרס דרבנן סברי בטלה דעתו אצל כל אדם ופטר ור' אליעזר סבר לא בטלה אס כן לר' אליעזר מאי שנא מכל איסורין שבתורה דחייב ברת ולא נריך קרא אלא לעולם בפחות הוא דפליגי ולא עוד אלא אפילו ר' אליעזר לא נסיב תלמודא אלא מרבו כל והוה ז"ל הביא ראיה מדכתיב מחממת לא תאכלו הלכך קשיא ובי אמרי רבנן נמי דלא לקי הני מילי היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו רבנן חייב ..

ת ש ו ב ה

כותח הבצלי וחציריו תערובת שיש בה כזית בכדי אכילת פרס הן וזה שאיר התלמוד הנה לכותח הבצלי דלית בה כזית בכדי אכילת פרס בכותח לבדו לא בחציריו מפני שהכותח אין דרך בני אדם לאכול אותו לבדו אלא עם הפת הלכך אע"פ שיש בעיקר עירובו כזית בכדי אכילת פרס האוכל אותו פטור לדברי רבנן דאי אכיל ליה צעינים בטלה דעתו אצל כל אדם ואי אכיל ליה על ידי פת וכיוצא בה ומשטר קא שטיר ואכיל לא יצא בשיעור שיאכל אותו כזית בכדי אכילת פרס וזה שהבנת שדברי התלמוד בפחות וחציריו לאו דוקא הוא אלא בכותח לבדו מהאי טעמא דאמר גמרא דפרשינן הכא הלכך כותח הבצלי וחציריו תערובת שיש בו כזית בכדי אכילת פרס הן ולא אמרי רבנן דכותח אין בו כזית בכדי אכילת פרס אלא מהך טעמא ומהנה ראיה ברורה למצינן שהתערובת של כותח וחציריו יש בה כזית בכדי אכילת פרס והאי דאמרינן היתר מטעם לאיסור לאו למימרא שהתערובת כעיקר בכרת דהא בהדיא איפרש על

ברכת אברהם

על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו וליכא למימר דהאי עירובו בלאו עירוב שיש בו פחות מכזית בכדי אכילת פרס הוא אבל שיש בו כזית בכדי אכילת פרס בכרת כדאמרת דהא על חמץ דגן גמור אמרינן שהוא ענוש כרת למימרא דכל שאינו גמור אלא על ידי תערובת אין בו כרת הלכך אין ענין האי דסבירא לן בהאי ענינא דהיתר מעטרף לאיסור לאו למימרא שאין התערובת מבטלת האיסור לאו למימרא שאין התערובת ממעטת העונש ולענין פסיקת ההלכה אסתם מהניתין סמיכין דקתני על כוחה וחזיריו דאית בהו כזית צבדי אכילת פרס כדפרשין הרי אלו באזהרה ואין צהן כרת דקומא לן דמחלוקת דבריתא וסתם מהניתין הלכה כסתם מהניתין והראיה שהביא ז"ל פשוטה שנאמר כל מחמשת לא תאכלו כל לרבות התערובת כדאיפרש בגמרא ולא לחייב המלקות ככל האין שיש צהן מעשה ודברים צדורים הן דבריו ז"ל ועומדין על תלם ...

שאלה כא.

וקשיא לי נמי מן הנוקשא שנשנית במשנה ואלו עוצרין בפסח כותח הבצלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתים המצרי וזמן של צבעים ועמילין של טבחים וקולן של סופרים ור' אליעזר אומר אף תכשיטי נשים והאי עוצרין דתנן משום לא יראה ולא ימצא וליכא מאן דפליג אמהניתין דהא הוא שעובר על הנוקשא שהם זמן ועמילין וקולן והוא ז"ל לא הזכיר איסור זה שהרי לא פרט אלא התערובת וכן אמר תערובת חמץ עוצרין עליה משום כל יראה וכל ימצא כגון המורים וכוחה הבצלי ושכר המדי שעושין אותן מן הקמח וכל כיוצא באלו מדברים הנאכלין וכן נמי לענין אכילה לא חסר אלא התערובת בלבד אבל הנוקשא לא וקשיא דהא תנן הרי אלו באזהרה ואין צהן משום כרת דאלמא דין הנוקשא כדן התערובת ואמאי קא מחייב התערובת בלאו כר' אליעזר ואנוקשא פטר והא בין רב יהודה דקא מוקים לה למתניתין כר' מאיר ובין רב נחמן דמוקים לה כר' אליעזר כולהו מודה דמאן דמחייב התערובת מחייב אנוקשא ולא פליגי אלא בחומר תערובת מן הנוקשא דרב יהודה סבר כיון דר' מאיר מחייב אנוקשא צענייה כל שכן התערובת דמחייב שהתערובת דבר הנאכל הוא והנוקשא לאו בר אכילה הוא אלא אם כן על ידי הדחק ורב נחמן סבר ר' אליעזר היא וכיון דמחייב התערובת שאינו חמץ צפני עצמו מחייב כל שכן הנוקשא שהוא חמץ צפני עצמו ולעולם כולהו לא ילפיה אלא מדכתיב כל ר' מאיר מרבי הנוקשא כל שכן התערובת ור' אליעזר מרבי התערובת וכל שכן הנוקשה והניא כותיה דר' יהודה שלא ריבה אליעזר מכל אלה התערובות בלבד אבל נוקשא לא הלכך הויה מהניתין כר' מאיר ולעולם בין לרב נחמן בין לרב יהודה אנוקשא חייב ואם תאמר לא אוקמינא מהניתין אליבא דיחיד אלא כדי לבטלם אם כן מאי שנא מהתערובת שחייב עליה הוה ליה למיפטר נמי בהתערובת ואי מדתניא במכילתא סתם כותיה דר' אליעזר באיסור תערובת ולא אמר את הנוקשא מי אלימא מהניתין הא מהניתין כיון דאוקמינא בדברי יחיד בטלה בריתא נמי הא אוקמינא בפירוש כר' אליעזר כל שכן דלאו הלכתא היא

תשובה.

האי נוקשא דהוא חמץ שאין בו תערובת כדאמרת סיכי דמי אי ראוי לאכילה הוא כצד חייב על אכילתו כרת ואם אינו ראוי לאכילה פטר הוא על אכילתו ולענין קיומו בפסח אם נזרית החמץ ניכרת עובר על קיומו ואם אין צורת החמץ ניכרת אלא נפסדה פטור הוא על קיומו כל אילו הדינין כצד פירש אותם אע"פ שלא פירש לשון נוקשא שאין לנו יודעין מה הוא ביחוד ואם הנוקשא כמו שאמרת זמן ועמילין וקולן של סופרים כצד אמר בגדיה וכו' ניירות שדקו אותן

ברכת אברהם

אותן בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח ואין בהן משום לא יראה ולא ימצא שאין תרצו החמץ עומדת מכלל שהחמץ עצמו שדבקו בו אם הוא בפני עצמו אסור לקיימו

שאלה כב.

ועוד הוקשה על מה שאמר ז"ל ישראל שהרהיין את חמצו אלל הגוי אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות הגוי ואותו החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהיה זמן שקבע לו קודם הפסח ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו חמץ כאלו הוא פקדון אלל הגוי ואסור בהנאה לאחר הפסח הא גופה קשיא אם הזמן שקבע לו קודם הפסח הוא מאי אטריך מעכשיו הרי כבר הגיע זמן ולא החזיר לו מעותיו וקנה אותו הגוי במעותיו ובמשיכת החמץ ועוד כגון זה צריכא למימר הא ודאי חמץ של גוי הוא ולא נשתייר לישראל בו כלום והרי הוא בחמץ שנמכר לגוי מכר גמור וממתינתין נמי תיקשי דתנן נכרי שהלוה את ישראל על חמצו לאחר פסח מותר בהנאה ואם תאמר משנה זו לא התירה אלא כגון שהרהיין אללו וקבעו לו זמן וכלה הזמן לפני הפסח ליכא למימר הבא דאי כדאמרת היכי מנינן לאותו כינה על רצא דאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ולמימר ליה אי אמרת שיש בשלמא למפרע הוא גובה אמתול הכי מותר בהנאה דברשותא דגוי קאי כלומר משעת נתינת המעות נשתעבדו לו גוף הנכסים ואע"פ שלא היגע הזמן הקבוע אלא אי אמר מכהן ולהבא הוא גובה כלומר כל אותו הזמן שבין נתינת המעות לזמן הפרעון לא נשתעבדו לו גוף הנכסים אמאי מותר בהנאה ברשותא דישראל קאי כלומר והלא שבעת ימי הפסח בתוך הזמן וכבר עברו עליו וברשותא דישראל הים ואמאי מותר בהנאה ואוקמא רבא בשהרהיין אללו ולפיכך קנאו ובמסקנא תריץ מתניתין בדדי דרייתא ואוקומינן מתניתין בדאמר ליה קני מעכשיו ולפיכך אם עבר הזמן ולא נתן לו מעותיו נמצא החמץ של גוי משעה שאמר לו קנה מעכשיו ואע"פ שלא נגמרה קנייתו עד שעבר הפסח והגיע הזמן הואיל ולא קיים תנאו קנה למפרע ולפיכך מותר והדרייתא שאמרה אלל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח דברי הכל עובר דללא אמר ליה מעכשיו נמנינו למידין מכאן אע"פ שהגיע הוא ולא קנה משכון דלאו בר נדקא הוא כיון דאמר ליה קני מעכשיו קנה ולא מנינן לאוקמי מתניתין בשקבעו לו זמן והגיע הזמן קודם הפסח

תשובה.

זו ודאי קושיא שראוי להקשות כמותה וכמה זמן נתקשה לי קושיא זו בחיי אבא מארי ז"ל עד שפירש לי טעמא מסבירא ואחר פטירתו לחיי העולם נתגלו לי ראיותיה וכתבתי אותן בפירוש מסכת פסחים שהזכרתי אותו וזה נוסח דברי שם צריכין לברורי זהא שמעתא סבירא דסבירא ליה לאבא מארי ז"ל בה סדר דתנן נכרי שהלוה את ישראל וכו' ואוקמא דלא הוי מותר בהנאה אלא עד דאמר ליה קני מעכשיו צריך שיהיה הזמן הקבוע לפריעת החוב קודם הפסח כגון שהלוהו בראש חודש ניסן ואמר ליה אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד עשרה ימים בניין קני לחמץ זה מעכשיו ופירש זה אבז שיטפא קשה הרבה דאם הזמן הקבוע קודם הפסח למה הצריכונו לקני מעכשיו אפילו לא אמר ליה קני מעכשיו כשיגיע אותו הזמן קנה ליה והוי ליה ברשות הגוי וכד מעיינת בהאי פירושא משכחת ליה דיקא וליכא לפרושא אלא הכין דאם הזמן הקבוע אחר הפסח מתי יקנה הגוי לחמץ מעכשיו שהוא עת המשכון כשיגיע אותו הזמן בודאי הילכך לא קנה הגוי לחמץ מעת המשכון אלא לאחר הפסח וליכא ליה בפסח קנייה ביה כלל דעדיין לא מטא הזמן הקבוע בניין וגמלא החמץ בפסח עדיין ברשות ישראל ועבר על כל יראה וכל ימצא ואי

ברכת אברהם

ואי אפשר שיהיה זה מותר בהנאה הנם נתזרר לזרף הזמן הקצוב שיהיה קודם הפסח נודחי ואחר כך יהיה מותר בהנאה ודקא קשיא לן אחאי זרף לקנוי מעבשיו אם הזמן קודם הפסח והוא כשיגיע הזמן קנה לא קשה מידי דלא הנריכוהו לקני מעבשיו אלא כדי שיגמור ישראל ויקנה לגוי דאי לא אמר הכי לא קני הגוי לחמן ואפילו משא הזמן הקצוב תדע דבקניית הגוי למשכון הוא דהנכנו לקני מעבשיו דקא מקשינן נהי גמי דהרינו אילו הא אומרת גוי מישאל לא קני ופרקינן לא קשיא הא דאמר ליה קני מעבשיו הא דלא אמר ליה קני מעבשיו וכך יתבאר מתוספתא דהזמן הקצוב קודם הפסח דתניא בה נכרי שהלוה את ישראל על חמנו אמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי מבור לך אחר הפסח מותר באכילה ואין זרף לומר בהנאה ישראל שהלוה את הנכרי וכו' אלו נוסח דברי שם בפירוש מסכת פסחים ואחר דברי התוספתא שכתבו אותם ואין צפירושו ז"ל ודקדוקו ספק כל שכן שדבריו ז"ל הדין אחס וסדעת מכרעת אותן מהטעם שביארנו אותו למעלה ואחר זה הביאור אין הלכה זו זריכה תירוצ אחר למצינים.

שאלה בג.

ועוד אמר הרב ז"ל בהלכות שבת מבוי שהכשרו בקורה אע"פ שמותר לטלטל בכולו כרשות היחיד הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו פטור שהקורה משום היכר הוא עשויה אבל אם הכשירו בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו חייב שמע מינה דסבירא ליה שתקנת עירוב שתקנו חכמים במבוי תקנת כרמלית היא ולהתירה ואע"פ שלא נעשית רשות היחיד מותר לטלטל בה יותר מארבע ולהוציא ולהכניס מתוכה לרשות היחיד ורשות הרבים ובפירוש אמר ז"ל ששלוש מחיצות כגון מבוי שאין לו אלא לחי או קורה ברוח רביעית הרי הוא כרמלית והא בפירוש תנן דשלוש מחיצות אין להו רשות הרבים דאורייתא ורבנן הוא דלא התירו לטלטל עד דאיכא קורה להיכר דתנן הכשר מבוי בית שמאי אומר לחי וקורה ובית הלל אומר או לחי או קורה ואוקימנא במבוי סתם ושאלוין עלה לימא קא סברי בית שמאי ארבע מחיצות דאורייתא ודחינן לזרזק משלם הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא ארבע וכן גמי אליבא דבית הלל לימא קא סברי בית הלל שלש מחיצות דאורייתא ודחינן לזרזק משתים הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא שלש ואע"ג דשינוי ניגהו מיהו אליבא דבית שמאי מנא להו דבני שלש מחיצות וליכא מאן דפליג בין תנאי ובין אמוראי ומזרירי ארבע ושמאי מינה דלא התירו לטלטל אלא היכא דאיכא חיוז זריקה בין לבית שמאי בין לבית הלל וכי הא דשאלוין מאי רשות היחיד גמורה ומדריגין מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דר' יהודה הני מילי לטלטל בתוכו דלקולא אבל לזרזק לחומרא אימא מודה ליה קא משמ' לן דחיוז זריקה קודם להתיר טלטול על ידי עידוד ולעולם עירוב כרמלית לא מהני וחזרות של רבים ומבואות שאין מפולשין רשות היחיד ניגהו ועד שלא עירבו כרמלית דמי לאסור לטלטל ומשערבו הותרו וכן גמי שלש מחיצות רשות יחיד היא תא שמע גמי מהא גמי דגרסינן בפירקא קמא דסוכה אהא דתנו שמים כהלכתן וג' אפילו טפח אומר רבה וכן לשבת מינו דהוי מחוזה לענין סוכה הוי גמי לענין שבת למאי אי למיחוי כרמלית בעי מחיצה הא כבעה כרמלית היא ובית שאין בו גובה עשרה כרמלית הוא אלא שמע מינה דשמים כהלכתן ושלישית טפח רשות יחיד לשבת ואפילו לטלטול וכל שכן לחייב ולא אצטריכא ליה לרבה אלא להתיר לטלטל דרבנן באותה שבת ואע"פ שהוא אסור בשבת אחרת אבל חיוז דאורייתא איכא וכן גמי מהא דאמר רבה סיכך על גבי מבוי שתי לחי כשר והא מבוי אינו אלא שתי מחיצות ולחי דאי אית שלש זריכה למימר שכשרה הסוכה ואין לו מרוח שלישיית אלא לחי בלבד ולחי פחות מטפח הוא וקאמר מינו דהוי מחיצה לענין שבת הוי גמי לענין סוכה ואע"פ שאין בלחי טפח וקאמר רבא עליה דלא זריכא למימר הסתא מקילתא לחמירתא אמרינן מחמירתא לקולתא לא כל שכן וסוכה קילתא דקאמרינן מחיצות הא דאורייתא שבת חמירתא גמי לענין מחיצות דאורייתא קאמרי' שמע מינה שתי מחיצות ולחי דאורייתא ועוד אמר רבה סיכך על גבי ארבעה.

ברכת אברהם

ארבעה פסי זיראות וכו' ואמרינן עלה זריכה דאי אשמענן בהך משום דאיכא שתי מחיצות מעלייתא אבל פסי זיראות אימא לא וכולי והא קא מדמי להו להדדי ופסי זיראות אמרינן בפירוש שהזרק חייב ולא עוד אלא הא קאמרינן דהוה סליק אדעתין דמזוי הוא דהוי מחיצה לענין סוכה משום שתי מחיצות השלימות אבל פסי זיראות ואף על גב דמדאוריתא כינהו לא הוי כשרות לענין סוכה שמע מינה דרבה דקאמרי אלימא מילתיה ומפסי זיראות והא סוגיא דגמרא מוכחא דשתי מחיצות ולחי דאוריתא ואפילו לבית שמאי ליכא למימר דבעי ארבע מחיצות ולענין זריקה ולא קא מצרכי לחי וקורה אלא לענין טלטול בלבד וכן נמי ר' אליעזר לא קא מצריך לחין אלא לענין טלטול בלבד ..

תשובה.

כמה תמה יש לתמוה על קושיא זו וכי מסבירא אמר הלכה זו כשעלה על לבך עד שנצטרך לתרץ אותה או תוכל להקשות עליה הלא בפירוש גרסינן בפירקא קמא דעירובין אמר ר' יהודה מזוי שלא נשתתפו בו הכשרו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשרו בקורה הזורק לתוכו פטור ומתקיף רב ששת טעמא דלא נשתתפו בו הא נשתתפו אפילו בקורה חייב וכי כבר עושה רשות הרבים ועושה רשות היחיד והתניא חזירות וכו' ותרץ אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה מזוי הראוי לשיתוף הכשרו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשרו בקורה הזורק לתוכו פטור אלמא קסבר לחי משום מחיצה וקורה משום היכר וכן אמר רבה לחי משום מחיצה וקורה משום היכר וכו' והילכתא כרבה וכדומה לי שסכחת שמועה זו צעת שהקשית והארכת להעמיד קושיתך שאין זה צורך להאריך בתשובה מאחר שציארונו סתירתה או שמא יש לכם בשמועה זו דעת שלא ידענו אותה ...

שאלה בר.

וקשיא לי נמי מה שאמר ז"ל בענין קרפף שהוקף שלא לדירה אם הרחיק מן הכותל שלשה ועשה מחיצה מעט פחות משלשה לא עשה כלום והאי פסקא בלישנא קמא ודלא כרבה בר שמי דגרסי' הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה הועיל פחות משלשה לא הועיל משלשה ועד ארבעה רבה אמר הועיל רבא אמר לא הועיל וכו' רבה בר שמי מתני' לה לקולא טחו בטיט ויכול לעמוד בפני עצמו הועיל אין יכול לעמוד בפני עצמו רבה אמר הועיל רבא אמר לא הועיל וכו' ואפילו הכי חזר ז"ל ופסק כרבה בר שמי שהרי חזר ואמר טח את הכותל בטיט אע"פ שאינו יכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט ולא קל וחומר הוא ומה שיש טיט שאינו יכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט והואיל ועשאו לשום דירה מחיצה גמורה בפחות משלשה לא כל שכן דהוי מיעוט ואי סלקא דעתך דתרי מילי כינהו ואע"ג דלא מפרשי מאי האי דקאמרינן מתניתין לקולא ואולי ראה זה טעם אחר שאין דעתינו יכולה להשיג ...

תשובה.

יש להתקשות בה והקל וחומר שאמרת לזו קל וחומר הוא שיש לומר הטיט על הכותל הישן חומר מן הבנין החדש דהטיט הואיל והוא סמוך לכותל ולא נשאר צין כתלי הקרפף ריוח יתר מבית סאתים הוי מיעוט ואע"פ שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אבל כותל אחר רחוק מן הכותל הראשון הואיל ובין שני הכתלים ריוח לעולם לא הוי מיעוט עד דנפיק ליה מחורת לבד ודקא

שאלה כה.

תשובה.

והאי